

Предговор драми *Кромвел*

(одломци)

У предговорима драмама *Кромвел* (1827) и *Ернани* (1830), који се сматрају програмским текстовима (манифестима) француског романтизма, у први план је избила борба између начела класицизма и романтизма. Иго напада класицистичко правило о три јединства у драми, а уједно упознаје ширу јавност са појмом гротескног, али и са идејом о самобитности и аутентичности стваралачке имагинације која не сме имитирати узор.

Овде ћемо само рећи да је гротескно, по нашем мишљењу, као предмет посматрања поред узвишеног, као средство контраста, најбогатије врело које је природа могла отворити уметности. Рубенс је гротескно, нема сумње, тако схватао када је у збивањима на краљевским свечаностима, у крунисања, сјајне приредбе, уплитао по неку одвратну прилику дворских кепеца. У оној свеопштој лепоти којом је антика свечано заогртала све, ипак је било извесне једноличности; исти утисак, стално понављан, може с временом да замори. Када се узвишено надовезује на узвишено оставља неугодан супротни утисак, и човеку је неопходно да се одмори од свега, па чак и од лепог. Напротив, изгледа да је гротескно тренутак предаха, предмет поређења, полазна тачка са које се са свежијом и буднијом перцепцијом можемо винути ка лепом... И исто је тако тачно рећи да је додир са наказним дао узвишеном нешто чистије, веће, нешто најзад узвишеније него што је античка лепота; и тако мора бити. Када је уметност доследна сама себи, она сваку ствар много поузданије води њеном завршетку. [...]

Види се како се брзо пред разумом и укусом руши произвољно разликовање родова. Исто тако ће се срушити тобожње правило о два јединства. Ми кажемо два, а не три јединства, јер је јединство радње или целине, једино право и плодно, већ одавно неоспорно [...] Ни јединство времена није ништа чвршће од јединства места. Свести радњу на двадесет четири часа исто је тако смешно као и ограничити је на предсобље. Свака радња има своје трајање као што има и своје посебно место. Прописати исто време трајања за све догађаје, применити исту меру за све! Људи би се смејали обућару који би хтео да исту ципелу навуче на сваку ногу. Укрстити јединство времена са јединством места као решетке на каквом кавезу и, у име Аристотела, утерати ситничарски ту сва збивања, све оне народе, сва лица, којима је Провиђење тако обилато обасуло стварност, значи осакатити људе и ствари, значи изопачити историју...

Оливер Кромвел

(1599–1658) – енглески војсковођа и револуционар из 17. века

гротескно – стилски поступак којим се спајају супротности: узвишено и ниско, трагично и комично, ужас и смех и сл.

гротеска – претерано карикатурна комична слика у уметничком делу

Рубенс – Питер Пол Рубенс (1577–1640), фламански барокни сликар (17. век)

три јединства – правило драматургије које је први изложио Аристотел у Поетици. Правило су прихватили класицисти у 17. веку. Јединство радње – драма мора имати једну главну радњу, а епизоде и дигресије се морају свести на минимум; јединство места – радња се не премешта у простору; јединство времена – радња драме не сме обухватати више од 24 сата.

Најзад, да бисмо показали бесмисленост правила два јединства довољно је дати овај последњи разлог узет из саме суштине уметности. Једино постојање трећег јединства, јединства радње, прихваћено је од свих, јер оно проистиче из једне чињенице: ни људско око ни дух не би могли одједном да схвате више од једне целине. [...]

Разбијмо теорије, поетике и системе! Скинимо онај стари малтер који скрива лице уметности! Не постоје ни правила ни узор; или, боље рећи, не постоје друга правила осим општих закона природе који лебде изнад целе уметности и посебних закона, који за сваку композицију проистичу из околности својствених сваком предмету. Једни су вечити, унутрашњи и остају, други променљиви, спољашњи и служе само једанпут. Нека се песник нарочито чува подражавања коме, ни Шекспиру, ни Молијеру, као ни Шилеру, ни Корнеју. Треба црпсти из природних врела. Паразит једног чина биће, у најбољем случају, кепец.

• **Извор:** Зоран Глушевић,
Романтизам, Цетиње: Обод,
1967.

РАД НА ТЕКСТУ

1. Основна разлика између класицизма и романтизма јесте однос према појму лепог. Објасни какав је идеал лепог неговао класицизам, а какав романтизам. Зашто је ружно битно за нову уметност?
2. Протумачи Игоову теорију гротеске. Објасни како гротеска настаје. Која је њена функција? Размисли зашто антика и претхришћанство (паганство) нису познавали појам гротеског. Зашто је гротескно важно у новој уметности?
3. Запази како Иго објашњава сувишност Аристотеловог правила о јединству времена и места у модерној драми. Зашто је једино оправдао јединство радње?

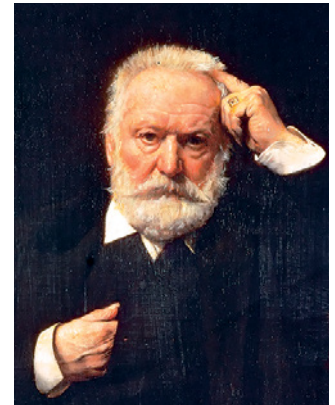
ТЕКСТ И КОНТЕКСТ

У Предговору драми *Кромвел* (1827) Иго истиче да се поезија развија према друштвеним периодима: првобитни период (праисторија), стари век (антика) и нови век (хришћанска ера). У складу са тим, и поезија има три фазе: лирска фаза (ода, химна) одговара праисторијском добу, епска фаза – антици, а драмска фаза – новом веку. Ова *трострука поезија* извире из три извора: из Библије, Илијаде и стваралаштва Шекспира. Драма у чијем је средишту сукоб постаје могућа тек са појавом хришћанства, тј. са признањем двострукости људске природе у којој су нераздвојни начело добра и зла, тела и духа, неба и земље. Признањем да постоји разлика и супротност између душе и тела хришћанство је допринело развоју поезије. Песници су прихватили да се у лепоти природе налази и ружно, наказно и ужасно. Извор гротеске – која је антици била непозната – јесте у спајању и преплитању ових супротности. Гротеск-

но је налицје узвишеног. Драма у којој се спајају гротескно и узвишено, страшно и лакрдијашко, трагедија и комедија, свој врхунац има у Шекспировом драмском опусу.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Виктор Иго (1802–1885), најплоднији и најзначајнији писац француског романтизма. Песник, романописац, драматург, сликар, државник, борац за људска права, Иго је до данас остао један од најутицајнијих француских писаца. Био је противник класицизма и предводник нове школе француског романтизма. Од многобројних књижевних дела могу се издвојити: романи *Јадници* и *Звонар Богородичине цркве*, драме *Кромвел* и *Ернани*, говори/апели *Против смртне казне*, *За Србију*.

■ Виктор Иго

КЉУЧНЕ РЕЧИ

Предговор драми *Кромвел*, гротеска, драма, три јединства